

Міністерство освіти і науки України

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ЗАГАЛЬНА ПРОГРАМА
докторського іспиту зі спеціальності

Галузь знань В-Культура, мистецтво та гуманітарні науки
Спеціальність В10-Філософія

Схвалено вченою радою

Навчально-наукового інституту

соціально-гуманітарних технологій

Протокол № 1 від «15» вересня 2026 р.

Директор ННІ СГТ

[Signature] Андрій КІПЕНСЬКИЙ

Харків 2026

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Загальна програма докторського іспиту зі спеціальності аспірантів складена відповідно до Положення про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в аспірантурі Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Положення про докторський іспит зі спеціальності та освітньо-наукової програми спеціальності В10-Філософія.

2. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. «Метафізика та онтологія»

Рекомендована література

1. Габермас Ю. Постметафізичне мислення. Київ: Дух і літера, 2011. С. 7–49.
2. Джеймс В. Деякі метафізичні проблеми, розглянуті з погляду прагматизму. Єдність і множинність. К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2000.
3. Дітер Г. Свідоме життя. Дослідження співвідношення суб'єктивності та метафізики. К. : Дух і літера, 188 с.
4. Дітер Г. Свідоме життя. Дослідження співвідношення суб'єктивності та метафізики. К. : Дух і літера, 188 с.
5. Корет Е. Основи метафізики. Київ : ТанDEM, 1998. 248 с.
6. Кромпец М.А. Метафізика. Нарис теорії буття. Суми СумДУ, 2011. 360 с.
7. Лакс М. Метафізика: сучасний вступний курс. Київ : Дух і літера, 2016. 584 с.
8. Мак Тагарт Д.Е. Природа існування. Т. 1. Київ: Темпора, 2022. 536 с.
9. Мак Тагарт Д.Е. Природа існування. Т. 2. Київ: Темпора, 2022. 912 с.
10. Мондін Б. Онтологія і метафізика. Жовква : Місіонер, 2010. 284 с.
11. Сафонік Л. Буттєвість сенсу людського життя. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. 350 с.
12. Стружевський В. Онтологія. Київ: Дух і Літера, Інститут релігійних наук св. Томи Аквінського, 2014. 312 с.
13. Хокінг С. Коротка історія часу. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля. 2018. 304 с.
14. Ядацький Я.Ю. Метафізика і семіотика. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2019. 352 с.
15. Alfred North Whitehead. Process and Reality: An Essay in Cosmology. Free Press, New York, 1978. 413 p.
16. Aristotle. Metaphysics. Penguin Classics, London, 1999. 480 p.
17. Dictionary of Analytic Philosophy edited by Michael Loux and Dean W. Zimmerman, Princeton University Press. 1,764 p.
18. Jean-Paul Sartre. Being and Nothingness: An Essay on Phenomenological Ontology. Washington Square Press, New York, 1993. 784 p.
19. John D. Caputo. Ontology and the Hermeneutics of Facticity. Indiana University Press, Bloomington, 1988. 272 p.
20. Martin Heidegger. An Introduction to Metaphysics, Yale University Press. 2000.
21. Martin Heidegger. Being and Time, Harper & Row. 1962.
22. Martin Heidegger. Being and Time. Harper & Row, New York, 1962. 589 p.
23. Martin Heidegger. Off the Beaten Track, Cambridge University Press. 2002.

24. Martin Heidegger. What Is Metaphysics?, Indiana University Press. 2002.
25. The Cambridge Dictionary of Philosophy edited by Roy T. Jones, Cambridge University Press. 898 p.
26. The Oxford Handbook of Metaphysics edited by Michael Loux and Dean W. Zimmerman, Oxford University Press. 1,504 p.
27. Thomas Hofweber. Ontology and the Ambitions of Metaphysics. Oxford University Press, Oxford, 2016. 352 p.

Перелік запитань

1. Основні підходи до визначення поняття «буття» в онтології.
2. «Існування» з онтологічної точки зору, його зв'язок з поняттям «буття».
3. Основні проблеми у метафізиці та онтології при вивченні сутності реальності.
4. «Віртуальна реальність» у метафізичній та онтологічній перспективі.
5. Онтологічні «докази» середньовічної філософії для обґрунтування існування бога.
6. Онтологічний вимір поняття часу та простору.
7. Аналіз концепції вільної волі і детермінізму в метафізиці та онтології.
8. Метафізичний вимір питання про існування універсалій.
9. Зародження онтологічних ідей в давньогрецькій філософії.
10. Апорії Парменіда та проблема реальності.
11. Ідеальний та матеріальний світи Платона: проблема їх взаємовідносин.
12. «Метафізика» Аристотеля: основні концепти.
13. Пізньоантичні концепції буття.
14. Проблема буття у християнстві.
15. Проблема субстанції у Дж. Бруно та Спінози.
16. Монади у Лейбніца та субстанція у Декарта.
17. Німецький класичний ідеалізм: метафізичний дискурс.
18. Криза класичної онтології та наука.
19. Герменевтика як онтологія.
20. Онтологічний проект М. Гайдеггера.
21. Місце та роль онтології у сучасних філософії, науці, культурі.

Тема 2. «Гносеологія та логіка»

Рекомендована література

1. Петрушенко В. Л. Гносеологія та епістемологія: Навчальний посібник. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 209 с.
2. Добронравова Ірина. Практична філософія науки: збірка наукових праць / Ірина Добронравова. Суми: Університетська книга, 2017. 352 с.
3. Петрушенко В. Л. Епістемологія як філософська теорія знання. Держ. Ун-т «Львів. Політехніка». Л., 2000. 296 с.
4. Комар О. Постнекласична епістемологія: нові тенденції. Людина в складному світі / за ред. Н.В. Кочубей, М.О. Нестерової. Суми: Університетська книга, 2017. С. 230-248.

5. Мелащенко О. М. Онтологічні прояви науково-технічної творчості (соціально-філософський аспект): дис канд. Філософ. Наук. : 09.00.03 О. М. Мелащенко. К., 2011.
6. Онтологія, аксіологія, антропологія, гносеологія філософсько-правових вчень: навчальний посібник / за заг. ред. В.В. Кузьменка. Дніпропетровськ: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2015. 246 с.
7. Рубанець О.М. Когнітивна сфера суспільства і людини: інформація, ментальність, ідентичність : монографія. Суми: Університетська книга, 2022. 550 с.
8. Томахів, М.В. Англомовний науковий дискурс: сучасний стан та перспективи подальших досліджень. Одеський лінгвістичний вісник. 2015. № 5. С. 154–157.
9. Alan Hausman, Howard Kahane, and Paul Tidman. Logic and Philosophy: A Modern Introduction. Wadsworth Publishing, 2013. 624 p.
10. Benedict de Spinoza. Ethics. Penguin Classics, 1677. 384 p.
11. George Berkeley. A Treatise Concerning the Principles of Human Knowledge. Oxford University Press, 1710. 272 p.
12. Graham Priest. Logic: A Very Short Introduction. Oxford University Press, 2001. 128 p.
13. Immanuel Kant. Critique of Pure Reason. Cambridge University Press, 1781. 796 p.
14. Jennifer Trusted. An Introduction to Epistemology. Palgrave, 2000. 224 p.
15. John Locke. An Essay Concerning Human Understanding. Oxford University Press, 1689. 784 p.
16. Michael Huemer. Epistemology: Contemporary Readings. Routledge, 2002. 568 p.
17. Nicholas J.J. Smith. Logic: The Laws of Truth. Princeton University Press, 2012. 264 p.
18. René Descartes. Discourse on Method and Meditations on First Philosophy. Hackett Publishing Company, Inc., 2008. 176 p.
19. René Descartes. Meditations on First Philosophy. Cambridge University Press, 1641. 128 p.
20. Robert Audi. Epistemology: A Contemporary Introduction to the Theory of Knowledge. Cambridge University Press, 2010, 368 p.
21. Stephen Hetherington. Epistemology: A Guide. Oxford University Press, 2011. 320 p.
22. Thomas Hobbes. Leviathan. Penguin Classics, 1651. 672 p.

Перелік запитань

1. Гносеологія та її роль у філософії.
2. Основні проблеми в гносеології та їх вплив на наше розуміння світу.
3. Основні теорії пізнання: порівняльний аналіз.
4. Роль логіки в процесі пізнання.
5. Основні види логіки і їх застосування у практиці.
6. Що таке формальна та неформальна логіка, і яка їх роль у розвитку мислення.
7. Як логіка допомагає у розв'язанні різних проблем і конфліктів у суспільстві?
8. Як поняття істини пов'язане з логікою та гносеологією?
9. Основні логічні парадокси та їх роль в розвитку аналітичного мислення.
10. Проблема об'єкту, суб'єкту, мети та засобів пізнання.
11. Проблема істини в пізнанні. Основні концепції істини.

12. Проблема методів пізнання. Відповідність предмету пізнання та його методів.
13. Діалектика як методологія пізнання.
14. Поняття як символ. Характеристики понять. Операції з поняттями.
15. Судження. Структура судження. Класифікація суджень. Відношення між судженнями.
16. Умовивід. Безпосередні умовиводи. Умовиводи від протилежності, перетворення, звернення, протиставлення.
17. Дедуктивні умовиводи. Силогізми. Структура простого категоричного силогізму. Фігури та модуси силогізму.
18. Умовні розділювальні силогізми та умовно-розділові силогізми.
19. Дедукція, індукція, аналогія та приклади їх застосування.

Тема 3. «Феноменологія»

Рекомендована література

1. Бергсон О. Час та воля. Львів: Вид-во Старого Лева, 2014. 352 с.
2. Гегель Г.В.Ф. Феноменологія духу. Львів: Вид-во Старого Лева, 2018. 608 с.
3. Гусерль Е. Досвід і судження. Дослідження генеалогії логіки / пер. з нім. В. Кебуладзе. Київ: ППС-2002, 2009. 356 с.
4. Гусерль Е. Ідеї чистої феноменології і феноменологічної філософії. Харків: Фоліо, 2021. 348 с.
5. Гуссерль Е. Криза європейських наук і трансцендентальна феноменологія / Філософська думка, 2002, №3. С.134–149.
6. Мерло-Понті М. Світ та річі. Київ: Основи, 2002. 416 с.
7. Мерло-Понті М. Феноменологія сприйняття. Київ: Факт, 2015. 392 с.
8. Мерло-Понті М. Видиме й невидиме з робочими нотатками / пер. з фр. Є. Марківа; упоряд. К. Лефор. Київ: Вид. дім. «КМ Академія», 2003. 265 с.
9. Причепій Е. М. Феноменологічна теорія свідомості Е. Гуссерля. Київ: Наукова думка, 1971. 103 с.
10. Федорика Д. Іntenціональність і самосвідомість / Пер. з англ. Т. Добко // Досвід людської особи: нариси з філософської антропології. Львів: Свічадо, 2000. С. 67-122.
11. Феноменологія і філософський метод. Щорічник Українського феноменологічного товариства 1999 р. К.: Тандем, 2000. 228 с.
12. Феноменологія: рецепція в Східній Європі: Щорічник 2000 / Українське феноменологічне товариство при Українському філософському фонді : відп. ред. А. Л. Богачов. К.: Тандем, 2001. 242 с.
13. Хуссерль Е. Ейдос як вміст феноменології. Критика, 2008. 272 с.
14. Cox J. A Guide to the Phenomenology of Religion: Key Figures, Formative Influences and Subsequent Debates. 1st edition. London ; New York: Continuum, 2006.
15. Edmund Husserl. Ideas Pertaining to a Pure Phenomenology and to a Phenomenological Philosophy: First Book. Springer, 1983. 406 p.
16. Edmund Husserl. The Crisis of European Sciences and Transcendental Phenomenology: An Introduction to Phenomenological Philosophy. Northwestern University Press, 1970. 415 p.

17. Ekeke, E. And Ekeopara, C. 'Phenomenological Approach to the Study of Religion: A Historical Perspective', European Journal of Scientific Research, Volume 44, 2010. P. 266–274.
18. Flood, G. Beyond Phenomenology: Rethinking the Study of Religion. London ; New York: Continuum, 1999.
19. Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Phenomenology of Spirit. Oxford University Press, 1807. 560 p.
20. Henri Bergson. Time and Free Will: An Essay on the Immediate Data of Consciousness. Dover Publications, 1913. 256 p.
21. Hinnells, J. (ed.) The Routledge Companion to the Study of Religion. 2nd edition. London ; New York: Routledge, 2009.
22. Maurice Merleau-Ponty. Phenomenology of Perception. Routledge, 2012. 608 p.

Перелік запитань

1. Феноменологія та її основні принципи.
2. Ключові ідеї Едмунда Гуссерля в контексті феноменології.
3. Які основні методи феноменологічного дослідження і як вони відрізняються від інших підходів?
4. Поняття «інтенціональність» як ключова характеристика свідомості.
5. Сучасні напрямки і застосування феноменології.
6. Як феноменологія співвідноситься з іншими філософськими течіями, такими як екзистенціалізм чи постмодернізм?
7. Основні етапи феноменологічного дослідження.
8. Як феноменологія відрізняється від інших методів вивчення свідомості?
9. Які переваги та обмеження має застосування феноменології у вивченні свідомості?
10. Феноменологія та герменевтика («життєвий світ» як «поле смислів та значень»).
11. Онтологія життєвого світу як інтерсуб'єктивний феноменологічний досвід (Е. Гуссерль, М. Гайдеггер).
12. Екзистенціальна феноменологія (А. Бергсон, Г. Марсель, М. Мерло-Понті, П. Рікьор, Е. Левінас).
13. Феноменологія у контекстах мови і суспільства (Л. Вітгенштейн, М. Шелер, А. Гурвіч, Т. Лукман).
14. Історія та передумови виникнення феноменологічної редукції.
15. Інтерсуб'єктивність як вимір трансцендентальної свідомості.
16. Феноменологія тілесності.
17. «Я» та проблема єдності свідомості.

Тема 4. «Філософська антропологія та філософія культури»

Рекомендована література

1. Альчук М. Духовність як форма самовизначення нації // Духовність. Культура. Нація. Збірник наукових статей. Вип.1. Львів, 2005. С.4–12.

2. Альчук М. Володимир Шинкарук: до питання про методологію гуманітарних наук // Філософсько-антропологічні студії'2012 «Творча спадщина В.І. Шинкарука та сьогодення (До 80-ліття від дня народження)». Част. 2. К., 2012. С. 61–70.
3. Баумейстер А. Осягнення реального буття: дискусійні питання томістичної епістемології в світлі сучасних досягнень // *Sententiae*. №1, 2011.
4. Бичко А.К. Риси характерології української нації // Етнонаціональний розвиток України. К., 1993.
5. Бичко І.В. Український національний характер: персоналістський підхід // Філософсько-антропологічні читання '96 . Випуск 2. К., 1997.
6. Больнов О. Філософська антропологія та її методичні принципи. // Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. К., 1996.
7. Варзар І. Етнічна антропологія // Мала енциклопедія етнодержавознавства. К., 1996.
8. Вільгельм Дільтей і філософія «духовно-наукового» знання. Чернівці, 2011.
9. Воропаєва Г.А. Філософія культури: Вступ до антропологічної герменевтики. Київ: Вид-во НаУКМА, 2017. 240 с.
10. Журавель В.П. Культурологія: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 424 с.
11. Кримський С. Архетипи української ментальності // Проблеми теорії ментальності. К., 2006.
12. Кримський С. Під сигнатурою Софії. К., 2008.
13. Кульчицький О. Світовідчуття українців // Українська душа. К., 1992.
14. Методологічні проблеми культурної антропології та етнокультурології. К., 2011.
15. Писаренко В.В. Філософія культури: Сутність та основні напрями розвитку. Видавництво Львівської політехніки, 2015. 288 с.
16. Попович М. Бути людиною. К., 2011.
17. Пристатюк І.І. Філософія культури. Київ: «Рута», 2013. 352 с.
18. Сартр Ж.-П. Частина III. Буття для іншого // Буття і ніщо. К., 2001.
19. Сковорода Г. Пізнай в собі людину. Львів, 1995.
20. Табачковський В. Г. Людина – Екзистенція – Історія. К., 1996.
21. Табачковський В. Філософсько-антропологічне питання про сутність людини у координатах постмодерну // Колізії антропологічного розмислу. К., 2002.
22. Тома Аквінський. Коментарі до Арістотелевої «Політики» / Пер. з латини. К., 2003.
23. Феномен української культури: методологічні засади осмислення. К., 1996.
24. Хамитов Н.В. Філософська антропологія: актуальні проблеми. Від теоретичного до практичного повороту. К.: КНТ, 2018.
25. Хамітов. Н. Феномен архетипів національних культур // Самотність у людському бутті. Досвід метаантропології. К., 2000.
26. Barbara Rogoff. The Cultural Nature of Human Development. Oxford University Press, 2003. 416 p.
27. Clifford Geertz. The Interpretation of Cultures. Basic Books, 1973. 480 p.
28. Friedrich Nietzsche. The Birth of Tragedy. Dover Publications, 1999. 160 p.
29. Hannah Arendt. The Human Condition. University of Chicago Press, 1998, 380 p.
30. Jean-Paul Sartre. Existentialism Is a Humanism. Yale University Press, 2007. 128 p.

31. Kenneth J. Guest. Cultural Anthropology: A Toolkit for a Global Age. W.W. Norton & Company, 2017. 624 p.
32. Paul S. Renn. The Philosophy of Culture: Theoretical and Conceptual Explorations. Wiley-Blackwell, 2013. 272 p.
33. Rebecca Stein and Philip L. Stein. The Anthropology of Religion, Magic, and Witchcraft. Routledge, 2017, 496 p.
34. Viktor E. Frankl. Man's Search for Meaning. Beacon Press, 2006. 184 p.

Перелік запитань

1. Філософська антропологія, її специфіка та предмет.
2. Сутнісні характеристики людини як предмета філософського дослідження.
3. Трансформація уявлень про людину від Античності до Нового часу.
4. «Антропологічний поворот» ХХ століття: передумови та вихідні ідеї. Філософсько-антропологічні ідеї М. Шелера, основні філософсько-антропологічні концепти. Людина у філософії Г. Плеснера та біоантропологічні ідеї А. Гелена.
5. Еволюція філософсько-антропологічних ідей у ХХ.: релігійно-філософська антропологія, культурна, символічна та метаантропологічна течії.
6. Філософські концепції людини кін. ХХ- поч. ХХІ ст.
7. Основні концепції походження людини.
8. Проблема життя та смерті у філософії та культурі. Смерть як онтологічна межа.
9. Екзистенціалізм, основні ідеї щодо людини та особистості.
10. Сучасні виклики та проблеми, що ставляться перед філософією людини та особистості екзистенціалізмом і філософією культури.
11. Сене життя як інтегральна характеристика людського буття.
12. Проблема свободи у культурі та філософії. Питання про співвідношення свободи та відповідальності.
13. Особливості сучасної соціокультурної ситуації та її вплив на процес соціалізації. Проблема спілкування та діалогу у сучасній філософії. Проблема інтерсуб'єктивності. Людина та мас-медіа.
14. Діяльність як сутнісна характеристика людини. Засоби праці як продовження людської тілесності. Техніка як антропологічна проблема. Людина в умовах технічної цивілізації. Техніка та процес глобалізації.

Тема 5. «Соціальна та політична філософія»

Рекомендована література

1. Андрущенко В., Губерський Л., Михальченко М. Соціальна філософія. К.: Юніком Інтер, 2016.
2. Андрущенко В.П. Історія соціальної філософії: західноєвропейський контекст. К.: Тандем, 2000.
3. Антологія сучасної аналітичної філософії, або жук залишає коробку / За ред. А. Синиці. Л.: Літопис, 2014. С. 9–25.
4. Козленко В. Основи політичної філософії. Київ: Вид-во «Київський університет», 2009. 304 с.
5. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму. К., 1994.

6. Поліщук В. Політична філософія. Київ: «Видавець Олександр Кіреєнко», 2017. 256 с.
7. Вільбер К. Коротка історія всього. К., 2020.
8. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості. Львів, 2000.
9. Гаврилишин Б. Дороговкази в майбутнє. К., 2009.
10. Гайек Фрідріх А. Право, законодавство і свобода. Нове визначення ліберальних принципів справедливості і політичної економії. Переклад з англ.: В. Дмитрук. Київ: Аквілон-Прес, 2000. 448 с.
11. Гантінгтон С. Захід: унікальність versus універсалізм // Рижак Л. Філософія як рефлексія духу : хрестоматія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. С. 498–508.
12. Гейтс Б. Як відвернути кліматичну катастрофу. К., 2021.
13. Гоулман Д. Соціальний інтелект. Нова наука про людські відносини. Харків: КСД, 2020.
14. Дольська О.О. Філософія сучасного суспільства. Харків: НТУ «ХП», 2013.
15. Еллюль Ж. Техніка, або виклик століття // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: навч. посібник. К., 1996. С.25-58.
16. Фромм Е. Мати чи бути. Харків: КСД, 2020. 304 с.
17. Бистрицький Є., Пролєєв С., Зимовець Р. Комунікація і культура в глобальному світі. К.: Дух і літера, 2020. 416 с.
18. Єрмоленко А. Соціальна філософія у структурі соціогуманітарних наук. Режим доступу:
http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19760/Yermolenko_Sotsialna_filosofii_u_strukturi_sotsiohumanitarnykh_nauk.pdf?sequence=1&isAllowed=y
19. Култаєва М.Д. Європейська теоретична соціологія XX – XXI століття: навч. Посібник / М.Д. Култаєва, О.І. Навроцький, І. Шеремет. Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2008. 328 с.
20. Леш С. Соціологія постмодерну. Львів, 2003.
21. Лук'янець В.С. Соболев О.М. Філософія постмодерну К., 1998.
22. Холодна Л. Філософія постмодерну. Видавництво «Факт», 2018. 288 с.
23. Маркузе Г. Одновимірний людина // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: навч. посібник. К., 1996. С.87-135.
24. Мельник В.П. Філософія. Наука. Техніка: методолого-світоглядний характер . Львів, 2010.
25. Мемфорд Л. Міф про машину. Техніка і розвиток людини // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія: навч. посібник. К., 1996. С.58-87.
26. Фуко М. Наглядати й карати. Народження в'язниці. Київ: Вид-во Комубук, 2020. 452 с.
27. Норт Д. Насильство та суспільні порядки. К.: 2017.
28. Ортега-і-ГассетХ. Безхребетна Іспанія // Ортега-і-ГассетХ. Вибрані твори. К., 1994. С. 140–196.
29. Ортега-і-ГассетХ. Бунт // Ортега-і-ГассетХ. Вибрані твори. К., 1994. С. 15-139.
30. Пінкер С. Просвітництво сьогодні. К., 2019.
31. Політична філософія: вибрані теми / під ред. Леоніда Плинера. Київ: «Книги-XXI», 2015. 352 с.
32. Політична філософія: підручник / під ред. Ігоря Хоміка, Київ: «Либідь», 2019. 400 с.

33. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги К., 1994. С.34-90.
34. Постмодерна: теоретичні аспекти / під ред. Олени Волкової. Київ: Вид-во Київський університет, 2004. 256 с.
35. Постмодерний злет: філософія, культура, суспільство / під ред. Ігоря Лосєва. Київ: «Дух і літера», 2009. 352 с.
36. Постмодернізм: культурологічний довідник / під ред. Олександра Бойка. Київ: Вид-во Київський університет, 2012. 424 с.
37. Соціальна філософія: проблеми, пошуки, відкриття / під ред. Івана Блажкевича. Київ: Книги XXI, 2015. 368 с.
38. Філософія політики: зарубіжний досвід та українські реалії / під ред. Леоніда Плинера. Київ: «Критика», 2018. 352 с.
39. Пелинський Я. Соціальна філософія. Київ: «Критика», 2018. 312 с.
40. Carl Schmitt. The Concept of the Political. University of Chicago Press, 2007. 144 p.
41. David Boersema. Social Philosophy. Rowman & Littlefield Publishers, 2011. 264 p.
42. David Miller. Political Philosophy: A Very Short Introduction. Oxford University Press, 2003. 144 p.
43. Ihab Hassan. The Postmodern Turn: Essays in Postmodern Theory and Culture. Ohio University Press, 1987. 362 p.
44. Jean Baudrillard. Simulacra and Simulation. University of Michigan Press, 1994. 164 p.
45. Jean-François Lyotard. The Postmodern Condition: A Report on Knowledge. University of Minnesota Press, 1984. 110 p.
46. John Christman. Social and Political Philosophy: Classic and Contemporary Readings. Routledge, 2012. 624 p.
47. John Grumley. The Social Philosophy of Agnes Heller. Brill, 2018. 300 p.
48. Jonathan Wolff. An Introduction to Political Philosophy. Oxford University Press, 2006. 352 p.
49. Lawrence Rice. Social Philosophy: Paradigm of Contemporary Philosophy. Springer, 2016. 231 p.
50. Martin Hollis. The Philosophy of Social Science: An Introduction. Cambridge University Press, 1994. 252 p.
51. Michael J. Sandel. Justice: What's the Right Thing to Do? Farrar, Straus and Giroux, 2010. 320 p.
52. Steven Best and Douglas Kellner. Postmodern Philosophy. Routledge, 1997. 368 p.
53. Will Kymlicka. Contemporary Political Philosophy: An Introduction. Oxford University Press, 2002. 432 p.
54. Zygmunt Bauman. Postmodern Ethics. Blackwell Publishers, 1993. 192 p.

Перелік запитань

1. Головні методологічні принципи та категорії соціальної філософії.
2. Підходи, принципи, методи та методологічні програми аналізу та вивчення суспільства.
3. Франкфуртська школа соціально-філософських досліджень суспільства та її еволюція (М. Горькаймер, В. Беньямін, Е. Фромм, Ю. Габермас).
4. Теорія постіндустріального суспільства (представники та основні вектори аналізу).

5. Концепції інформаційного суспільства (представники та основні вектори аналізу).
6. Поєднання макро- та мікросоціологічної перспективи в сучасній соціально-філософській думці (Н. Еліас, У. Бек, Е. Гідденс, Н. Луман).
7. Роль філософії у вирішенні сучасних проблем суспільства.
8. Основні етапи розвитку соціальної філософії в історії філософії.
9. Ключові поняття соціальної філософії, взаємодія з іншими галузями науки (соціологія, політична наука та економіка).
10. Філософські концепції проблем економічної нерівності та соціальної справедливості.
11. Соціально-філософський аналіз взаємодії релігії, етики, культури. Біоетика.
12. Соціально-етичні питання у контексті сучасних технологічних розвитків.
13. Філософські концепції вирішення екологічних проблем.
14. Соціально-філософські стратегії майбутнього розвитку суспільства.
15. Теорії соціальної та культурної диференціації у теоретичних побудовах сучасної соціально-філософської думки (Р. Дарендорф, Г. Шельські, П. Бурдйо, А. Турен).
16. Культурно-соціальні суперсистеми як підґрунтя методу макроісторичного дослідження (розвинуті культури О. Шпенглера, цивілізації А. Тойнбі, метакультури П. Сорокіна, культурні розломи С. Гантінгтона тощо).
17. Технократичні концепції суспільства.
18. Соціальна філософія М. Драгоманова та І. Франка.
19. Політична філософія В. Липинського та Д. Донцова.
20. Соціальні джерела влади. Політичне життя. Політичне життя і економіка.
21. Політична культура: проблеми і суперечності її становлення та розвитку.
22. Основні філософські підходи до розуміння політики і влади.
23. Вплив філософів на теорії політики та формування політичних систем.
24. Визначення легітимності політичної влади з філософської точки зору.
25. Етичні питання у контексті політичної влади та прийняття політичних рішень.
26. Принципи справедливості та рівності в філософії політики.

Тема 6. «Філософія науки»

Рекомендована література

1. Степаненко І. Логіка та методологія науки. Київ: «Критика», 2019. 320 с.
2. Семенюк Е.П. Мельник В.П. Філософія сучасної науки і техніки. Львів: Світ, 2006. 152с.
3. Поппер К. Об'єктивне знання: еволюційний підхід. Київ: Інститут філософії ім. Григорія Сковороди НАН України, 2000. 528 с.
4. Поппер К. Припущення і спростування: зростання наукового знання. Київ: «Основи», 1992. 488 с.
5. Поппер К. Реалізм і мета науки: з додатка до «Логіки наукового відкриття». Київ: «Наукова думка», 1986. 256 с.
6. Логико-методологический анализ науки и проблема представления знания // 36. Наук, праць. Філософські діалоги'2014. К., 2014. 246 с.

7. Лук'янець В.С., Кравченко О.М., Мороз О.Я., Озадовська Л.В., Беліченко А.В. Індустрія наукових знань: вплив на соціогуманітарну сферу. Монографія. К.: УкрСІЧ, 2015. 407 с.
8. Лук'янець В.С., Кравченко О.М., Мороз О.Я., Озадовська Л.В., Беліченко А.В., Остапенко Б.І. Індустрія наукових знань доби високої електроніки. Монографія. К.: УкрСіч, 2013. 426с.
9. Лях В.В., Пазенок В.С., Любимий Я.В., Йосипенко О.М., Куплін В.М., Ситниченко Л.А., Соболев О.М.. Філософські дискурси раціональності. К., 2010. 429 с.
10. Наукова і технічна раціональність: проблеми та контексти / під ред. Ігоря Хоміка. Київ: «Факт», 2017. 352 с.
11. Кун Т. Дорога після структури: філософські есе, 1970-1993, з автобіографічним інтерв'ю. Видавництво «Смолоскип», 2017. 480 с.
12. Кун Т. Перспективи розуміння: вибрані студії з наукової традиції та змін. Балтімор: «Смолоскип», 2008. 640 с.
13. Кун Т. Структура наукових революцій. Харків: «Фоліо», 2001. 544 с.
14. Філософія науки: вибрані теми / під ред. Леоніда Плинера. Київ: «Книги-XXI», 2016. 416 с.
15. Філософія науки: підручник / під ред. Ігоря Хоміка. Київ: «Либідь», 2018. 400 с.
16. Alex Rosenberg. The Philosophy of Science: A Contemporary Introduction. Routledge, 2012. 232 p.
17. Karl Popper. Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge. Routledge, 2002. 608 p.
18. Karl Popper. Objective Knowledge: An Evolutionary Approach. Oxford University Press, 1979. 432 p.
19. Karl Popper. Realism and the Aim of Science: From the Postscript to The Logic of Scientific Discovery. Routledge, 1983. 264 p.
20. Karl Popper. The Logic of Scientific Discovery. Routledge, 2002. 544 p.
21. Karl Popper. The Logic of Scientific Discovery. Routledge, 2002. 544 p.
22. Peter Godfrey-Smith. Theory and Reality: An Introduction to the Philosophy of Science. University of Chicago Press, 2003. 288 p.
23. Samir Okasha. Philosophy of Science: A Very Short Introduction. Oxford University Press, 2002. 160 p.
24. Thomas S. Kuhn. The Copernican Revolution: Planetary Astronomy in the Development of Western Thought. Harvard University Press, 1992. 320 p.
25. Thomas S. Kuhn. The Essential Tension: Selected Studies in Scientific Tradition and Change. University of Chicago Press, 1977. 416 p.
26. Thomas S. Kuhn. The Road Since Structure: Philosophical Essays, 1970-1993, with an Autobiographical Interview. University of Chicago Press, 2000. 346 p.
27. Thomas S. Kuhn. The Structure of Scientific Revolutions. University of Chicago Press, 2012. 264 p.
28. Thomas S. Kuhn. The Structure of Scientific Revolutions. University of Chicago Press, 2012. 264 p.

Перелік запитань

1. Наукове знання як система, його особливості і структура.
2. Дисертація як результат теоретичних та експериментальних досліджень.
3. Наука як соціальний інститут: система освіти, наукове співтовариство та ін.
4. Класифікація, диференціація та інтеграція наук.
5. Розвиток та динаміка наукового знання. Парадигма Т. Куна.
6. Демаркація між наукою та ненаукою. Принцип фальсифікації. Критерії науковості.
7. Етапи розвитку філософії науки.
8. Плюралізм П. Фейєрабенда.
9. Методологія наукового дослідження, класифікація методів.
10. Критичний раціоналізм К. Поппера.
11. Соціокультурні функції науки в умовах інформаційного суспільства
12. Роль спостережень і експериментів в науковому пізнанні. Фактори впливу на еволюцію наукових парадигм і теорій. Соціальна роль вченого. Взаємодія науки з культурою, релігією, філософією, політикою.
13. Перспективи розвитку науки в майбутньому, основні сучасні технологічні та соціокультурні тенденції.
14. Сучасні дебати у філософії та методології науки, їх вплив на розвиток наукових дисциплін (когнітивна наука, штучний інтелект).

Тема 7. «Моральна філософія»

Рекомендована література

1. Аболіна Т.Г., Васильєва І.В., Єрмоленко А.М. та ін. Теоретичні проблеми сучасної етики. 2-ге вид. переробл. та доповн. К.: ВД «Авіценна», 2013. 344 с.
2. Арістотель. Нікомахова етика. К.: Аквілон-плюс, 2002.
3. Бойко О. Моральна філософія. Київ: «Веселка», 2006. 416 с.
4. Дорошенко І. Етика: теорія та практика. Київ: «Критика», 2017. 320 с.
5. Кисельов М.М., Гардашук Т.В., Грабовський С.І. та ін. Етика науки: виклики сучасності: Монографія. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2014. 248 с.
6. Коваadlo Г. Духовність і моральність: антропокультурні виміри філософії моралі. К.: Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, 2014. 332 с.
7. Лозовий І. Українська філософія: історія та сучасність. Балтімор: «Смолоскип», 2016. 416 с.
8. Моральна філософія: вибрані теми / під ред. Володимира Маркіяна. Київ: «Сфера», 2008. 368 с.
9. Моральна філософія: проблеми та концепції / під ред. Леоніда Плинера. Київ: «Книги-XXI», 2018. 448 с.
10. Костякевич О. Українська філософія: довідник. Київ: Вид-во «Київський університет», 2005. 256 с.
11. Повне зібрання творів Григорія Сковороди у 5 томах. Київ: Наукова думка, 1971–1982.
12. Сковорода Григорій. Спогади. Матеріали. Київ: «Київська Русь», 1991. 232 с.
13. Сковорода Григорій. Філософські твори. Київ: «Наукова думка», 1990. 384 с.
14. Сковорода Григорій. Філософські трактати. Поеми. Київ: «Дніпро», 1991. 448 с.

15. Сучасна українська філософія / під ред. Степана Янівського. Київ: «Факт», 2017. 320 с.
16. Українська філософія: традиції, проблеми, пошуки / під ред. Олени Волкової. Київ: Інститут філософії ім. Григорія Сковороди НАН України, 2014. 288 с.
17. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник зі словником. 4-е видання перероблене та доповнене. К., 2016. 396 с.
18. Шматко О. Філософія України: від давнини до сучасності. Київ: «Сфера», 2009. 384 с.
19. Alexander J. Motyl. Ukrainian Philosophy: The Struggle for Self-Identity. Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 1995. 288 p.
20. Andrii S. Paniv. The Phenomenon of Ukrainian Philosophy. Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, 2013. 200 p.
21. Bocheński, Józef. Analysis of authority. The Logic of Religion. New York: New York University Press, 1965. pp. 162-73.
22. Collected Works of Hryhorii Skovoroda: Vols. I-III. Translated by H.S. Pylypiw and J.L. Rudnytsky. Philosophical Library, 1973. 1056 p.
23. David R. Marples. Ukrainian Political Thought. Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 2011. 440 p.
24. George G. Grabowicz. The Complete Works of Hryhorii Skovoroda: Volume 1: Philosophical Works. Harvard Ukrainian Research Institute, 2002. 728 p.
25. Hryhorii Skovoroda: Selected Philosophical Works. Translated by Boris Jakim, Paulist Press, 2006. 288 p.
26. James E. White. Contemporary Moral Problems: War, Terrorism, Torture and Assassination. Cengage Learning, 2009. 384 p.
27. James Rachels and Stuart Rachels. The Elements of Moral Philosophy. Oxford University Press, 2019. 240 p.
28. John Deigh. An Introduction to Ethics» by, Cambridge University Press, 2010. 320 p.
29. Myroslav Shkandrij. Ukrainian Intellectual Tradition: A Reader. University of Toronto Press, 2011. 432 p.
30. Nagel, Thomas The possibility of altruism. Princeton, N.J: Oxford University Press, 1970.
31. Ross, W. D. The Right and the Good. Clarendon Press, 2002.
32. Russ Shafer-Landau. Ethical Theory: An Anthology. Wiley-Blackwell, 2012. 816 p.
33. Steven M. Cahn and Peter Markie. Ethics: History, Theory, and Contemporary Issues. Oxford University Press, 2019. 960 p.
34. The Poems and Fables of Grygoriy Skovoroda. Translated by Watson Kirkconnell, Canadian Institute of Ukrainian StudiedPress, 1985. 272 p.
35. The Poetical Works of Grygori Skovoroda. Translated by C.H. Andrusyshen and Watson Kirkconnell. Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1987. 362 p.
36. William F. Edmiston and Petro Ostash. Ukrainian Philosophical Studies: Selected Essays. Cambridge Scholars Publishing, 2018. 245 p.

Перелік запитань

1. Моральна філософія та її основні питання.
2. Етика Аристотеля; її роль і значення для формування європейської етики
3. Гедонізм, стоїцизм та етика Аристотеля як основи морального дискурсу.
4. Теологічна етика: погляди Аврелія Августина та Томи Аквінського.
5. Місце і роль І. Канта в історії європейської етики.
6. Етика співчуття А. Шопенгауера.
7. Етика любові, свободи, відповідальності (С. К'єркегора, Е. Фромм, А. Бадью).
8. Основні підходи етичного релятивізму.
9. Консеквенціалізм (Р. Нозік, Р. Адамс, Д. Бентам, Г. Мур).
10. Деонтологічна етика та її види (У.Д. Росс, Т. Нагель, Ю. Бохенський).
11. Вплив моральної філософії на етичні аспекти сучасних суспільних проблем (генна інженерія, аборт, права тварин, екологічна етика, біоетика тощо).
12. Генезис та історична еволюція понять «етика», «мораль», «право».
13. Моральні засади комунікацій в реальному та віртуальному просторі.
14. Мораль та інституційна регуляція в суспільстві.
15. Природа та специфіка художньої діяльності та мистецтва.
16. Творчість, її види – людська та штучного інтелекту.
17. Мораль як соціокультурний феномен.
18. Добро і зло як філософські питання. Моральні дилеми.
19. Свобода та відповідальність в філософських концепціях.
20. Основні принципи моральної філософії Григорія Сковороди.
21. Природа людини і її моральний потенціал в українській філософії.
22. Цінності та ідеали людини в філософії Г. Сковороди.
23. Морально-етичні проблеми сучасного суспільства.

Затверджено на засіданні кафедри філософії від 14 вересня 2026 р., протокол № 2.

Зав. кафедри філософії, к. філос. н, доц.

Ольга ГОРОДИСЬКА

Гарант ОНП, д. філос. н, проф.

Яків ТАРАРОЄВ